Opgesteld door: José van der Hoeven
Vraagsteller: docent voortgezet onderwijs
Geraadpleegde experts: dr. Elise de Bree (UvA), dr. Madelon van den Boer (UvA)
Referentie: Kennisrotonde. 2017. Wat is er bekend over de relatie tussen het leren van Frans of Spaans als vreemde taal en dyslexie in het voorgezet onderwijs?(KR. 192).

23 februari 2017

Vraag

Wat is er bekend over de relatie tussen het leren van Frans of Spaans als vreemde taal en dyslexie in het voorgezet onderwijs?

Kort antwoord

Over het algemeen lijkt Spaans makkelijker te verwerven te zijn dan Frans. Allereerst kan dit worden verklaard vanuit de transparantie van talen. Spaans is transparanter dan Frans. Daarnaast bleken er voorspellers aanwijsbaar. Voor Spaans bleek leesvaardigheid in het Nederlands het meest voorspellend voor beginnende leesvaardigheid in het Spaans. Voor het Frans betrof dit het fonologisch bewustzijn en verbaal redeneervermogen. Voor leerlingen met dyslexie blijken met name Engels en Frans lastig te zijn, al wordt er soms ook geconstateerd dat zij speciale (compensatie)strategieën hebben of veel met talen in contact komen waardoor het leren van de taal soms onverwacht makkelijk gaat.

Toelichting antwoord

Moeilijkheidsgraad van talen
In hun onderzoek vonden Seymour e.a. (2003) dat het overgrote deel van de kinderen (5-7 jaar) de basisvaardigheden voor lezen in hun moedertaal verwierven. Echter, er waren een paar uitzonderingen. Dit betrof: Frans, Portugees, Deens en vooral Engels. Dit werd geduid aan de hand van de complexiteit in lettergrepen en transparantie van talen.
De complexiteit in lettergrepen (syllaben) betreft vooral een onderscheid in Romaanse en Germaans talen. In Romaanse talen eindigen veel woorden op een combinatie van medeklinker-klinker, bij Germaanse talen vaak op een combinatie van medeklinker-klinker-medeklinker met complexe medeklinkercombinaties op beide posities. Transparantie betreft de relatie tussen foneem en letters. Hoe transparanter de te leren taal, hoe eenduidiger de overeenkomst tussen klank en letter, des te voortvarender de fonologische verwerking van die taal verloopt. Met het onderscheid in lettergreepcombinaties en transparantie komen zij tot de volgende indeling van verschillende Europese talen oplopend in moeilijkheidsgraad.

Tabel 1: Hypothetisch model voor oplopende moeilijkheid van talen (Seymour, e.a., 2003)

LAAN VAN NIEUW OOST INDIË 300 2593 CE DEN HAAG
POSTADRES POSTBUS 93461 2509 AL DEN HAAG
T 070 349 44 58 W WWW.KENNISROTONDE.NL

	transparantie					
	hoog					laag
syllaben	simpel	Fins	Grieks Italiaans **Spaans**	Portugees	**Frans**	
	complex		Duits Noors Ijslands	Nederlands Zweeds	Deens	Engels

Van den Boer (M. van den Boer, persoonlijke communicatie, d,d, 21-2-2017) zegt over het bovenstaande het volgende. Talen waarbij de koppeling van letters aan klanken eenduidiger of 'transparanter' is, zijn makkelijker te leren dan talen met meer inconsistenties. Spaans is een taal waarbij de koppeling van letters aan klanken eenduidig en de woordstructuur makkelijk is (veel lettergrepen met enkel medeklinker-klinker combinaties). Op basis hiervan zal Spaans over het algemeen makkelijker te leren zijn dan Frans. Frans kent veel inconsistente letter-klank combinaties en een complexe woordstructuur (veel medeklinker clusters). Het Frans lijkt wat taal betreft meer op het Engels, al kent het Engels een hogere complexiteit. Over het algemeen wordt aangenomen dat ook voor leerlingen met dyslexie met name Engels en Frans lastig zijn, al wordt in bepaalde onderzoeken ook gemeld dat sommige leerlingen speciale strategieën hebben ontwikkeld, waardoor het leren van de taal soms onverwacht makkelijk gaat.

Dyslexie en lezen

Dyslexie verwijst naar een specifieke stoornis in het (leren) lezen en/of spellen (Ghesquière et al 2010; SDN & De Jong et al 2016). Mensen met dyslexie ervaren een probleem in de fonologische taalverwerking (Van Berkel 2006; Braams 2007; De Jong et al 2016; Ghesquière et al 2010; Goswami 2000; Nijakowska 2010; Tops & Boons 2013). Behalve een probleem met fonologische processen is er ook een probleem met orthografsche of spellingvaardigheden. Daaronder wordt verstaan de vaardigheid om een mentale representatie van een geschreven woord , lettercombinatie en woordpatronen te maken. Bekebrede e.a. (2010) toonden bij volwassenen met dyslexie aan dat fonologische en spelling tekorten niet even sterk bijdragen aan leesvaardigheid. Er bleken sterke individuele verschillen in spellingvaardigheden te bestaan. Dat betekent dat sommige individuen met dyslexie succesvoller zullen lezen dan anderen, waarbij opgedane taalervaringen als mogelijke verklarende factor worden genoemd. Bekebrede & van der Leij noemen dat orthographic compensation (Brekebede e.a., 2010, De Bree en Unsworh, 2014).

Dit betekent dat het heel erg sterk varieert hoe goed leerlingen met dyslexie presteren op moderne vreemde talen: sommigen doen het heel goed en functioneren zelfs in tweetalig onderwijs, terwijl anderen veel meer moeite met de moderne vreemde talen hebben.

LAAN VAN NIEUW OOST INDIË 300 2593 CE DEN HAAG
POSTADRES POSTBUS 93461 2509 AL DEN HAAG
T 070 349 44 58 W WWW.KENNISROTONDE.NL

Zo onderzochten De Bree en Unsworth (2014) de vaardigheden in het Nederlands en Engels van vwo-leerlingen in regulier en tweetalig onderwijs. Zij vonden dat leerlingen met dyslexie in tweetalig vwo significant beter scoorden op Engelse geletterdheid dan leerlingen met dyslexie in het regulieren vwo. Mogelijk kan dit worden verklaard door de hogere blootstelling aan Engels. De conclusie was dat tweetalig onderwijs voor vwo-leerlingen met dyslexie haalbaar is, alhoewel dit voor sommige leerlingen makkelijker is dan voor andere, afhankelijk van de compensatievaardigheden..

Leesvaardigheid in Frans en Spaans

Onderzoek naar leesvaardigheid in Engels, Frans, Duits van gemiddelde en begaafde leerlingen in het voortgezet onderwijs met en zonder dyslexie wees uit dat een stapsgewijs patroon voor groepsverschillen voor Engels kon worden aangetoond (Van Viersen e.a., 2017). Dit betrof voor lezen van Engelse woorden en spelling het volgende patroon voor verschillen tussen groepen: dyslexie< begaafd, dyslexie<normale ontwikkeling< begaafd. Het feit dat begaafde leerlingen met dyslexie beter lezen in Engels kan te maken hebben met beschikbaarheid van compensatievaardigheden. Een stapsgewijs patroon voor groepsverschillen voor Duits en Frans werd niet gevonden. In het Frans en Duits presteerden alle leerlingen met dyslexie gelijk. Het verschil tussen Engels enerzijds en Frans en Duits anderzijds kan mogelijk worden verklaard door verschillen in transparantie van de betrokken talen en de mate van blootstelling aan de taal. Van de genoemde vreemde talen is Duits het meest transparant en Engels het minst. Ten aanzien van blootstelling aan de taal geldt voor Duits en Frans dat in het onderwijs later wordt gestart met het leren van de taal en dat leerlingen er in het dagelijkse leven minder mee te maken krijgen dan met Engels. Zodoende kunnen leerlingen in Frans en Duits minder compensatiestrategieën ontwikkelen.

In een nog te verschijnen artikel zullen Zuegers, Van den Boer en anderen (in revision) rapporteren over hun onderzoek naar de leesvaardigheid in verschillende talen waaronder Frans en Spaans bij brugklassers. Hierop vooruitlopend licht Van den Boer (M. van den Boer, persoonlijke communicatie, d,d, 21-2-2017) de resultaten alvast toe. Zo bleek dat leesvaardigheid in het Nederlands het meest voorspellend is voor het verwerven van beginnende leesvaardigheid in het Spaans (leerjaar 1 in het voortgezet onderwijs). Voor het Frans was niet zozeer de leesvaardigheid in het Nederlands van belang, maar meer de onderliggende vaardigheden fonologisch bewustzijn en verbaal redeneervermogen (woordenschat bijvoorbeeld). Leerlingen met dyslexie hebben over het algemeen zowel moeite met lezen in het Nederlands als met fonologisch bewustzijn en hebben naar verwachting dus moeite met zowel het Spaans als het Frans, al lijkt dat om een andere reden te zijn. Deze resultaten betroffen overigens maar één studie en ging ook alleen over het lezen van woorden, dus moeten wel met de nodige voorzichtigheid geïnterpreteerd worden.

Geraadpleegde bronnen

Bekebrede, J., Leij A. van der, Plakas, A., Share, D. & Morfidi, E. (2010). Dutch Dyslexia in Adulthood: Core Features and Variety. Scientific Studies of Reading, 14 (2), 183-210. DOI: 10.1080/10888430903117500.

Berkel, A. van. (2006). Orthodidactiek van het Engels. Bussum: Coutinho.

Braams, T. (2007). Fonologische taalverwerking door dyslectici: De rol van allofone spraakwaarneming. Signaal, 60, 20-28.

Bree, E. de & Unsworth, S. (2014). Dutch and English literacy and language outcoms of dyslexic students in reglular and bilingual secondary education. Dutch Journal of Applied Linguistics, 3 (1), 62-81.

De Jong, P. F., De Bree, E. H., Henneman, K., , Kleijnen, R., Loykens, E. H. M., Rolak, M., Struiksma, A. J. C, Verhoeven, L., & Wijnen, F. N. K. (2016). Dyslexie: diagnostiek en behandeling. Brochure van de Stichting Dyslexie Nederland. Gevonden op:

LAAN VAN NIEUW OOST INDIË 300 2593 CE DEN HAAG
POSTADRES POSTBUS 93461 2509 AL DEN HAAG
T 070 349 44 58 W WWW.KENNISROTONDE.NL

www.stichtingdyslexienederland.nl/.../dyslexie_diagnostiek%20en%20behandeling_2.. Geraadpleegd: januari 2017.

Ghesquière, P., Boets, B., Gadeyne, E., & Vandewalle, E. (2010). Dyslexie: een beknopt wetenschappelijk overzicht. K.U. Leuven: Centrum voor Gezins- en Orthopedagogiek. Gevonden op: https://perswww.kuleuven.be/.../papers/Pol_Dyslexie_Boek%20Lessius_definitief.pdf. Geraadpleegd: januari 2017.

Goswami, U. (2000). Phonological representations, reading development and dyslexia: Towards a cross-linguistic theoretical framework. Dyslexia (6) 133-151.

Nijakowska, J. (2010). Dyslexia in the foreign classroom. Bristol: Multilingual Matters.

Seymour, P. H.K., Aro, M., & Erskine, J.M. (2003). Foundation literacy acquisition in European orthographies. British Journal of Psychology, 94, 143-174.

Tops, W. & Boons, G. (2013). Dyslexie en moderne vreemde talen. Gids voor leerkrachten, hulpverleners en ouders. Antwerpen: Garant.

Viersen, S. van, Bree, E. de, Kelee, L., Kroesbergen, E.H. & Jong, P.F. de (2017). Foreign language reading and spelling in gifted students with dyslexia in secondary education. DOI: 10.1007/s11145-016-9717-x.

Zeguers, M.H.T, van den Boer, M., Snellings, P., & de Jong, P. F. (in revision). Universal and language specific predictors of early word reading in a foreign language. An analysis of the skills that underlie reading acquisition in three different orthographies. Journal of Educational Psychology.

Meer weten?

Voor meer informatie over het leren lezen van Engels voor po-leerlingen met dyslexie lees ook deze vraag gesteld aan de Kennisrotonde: Wat is de relatie tussen de ontwikkeling van leesvaardigheid in het Engels als vreemde taal en dyslexie in de basisschoolleeftijd?

Van den Boer (M. van den Boer, persoonlijke communicatie, d.d., 21-2-2017) meldde ten slotte dat leerlingen in hun onderzoek ook Chinees leerden. De resultaten daarvan waren interessant, met name ook voor leerlingen met dyslexie. Zij vonden namelijk dat voor het leren lezen van Chinese karakters (de allereerste Chinese karakters) met name intelligentieniveau voorspellend was; zowel het verbaal als het nonverbaal/visueel redeneren bleek van belang. Beide vaardigheden zijn nauwelijks gerelateerd aan lezen in het Nederlands, waardoor leerlingen met dyslexie waarschijnlijk aanvankelijk niet meer moeite ervaren met het leren van Chinees dan andere kinderen.
Zeguers, M.H.T, van den Boer, M., Snellings, P., & de Jong, P. F. (in revision). Universal and language specific predictors of early word reading in a foreign language. An analysis of the skills that underlie reading acquisition in three different orthographies. Journal of Educational Psychology.

Onderwijssector

Voortgezet onderwijs

LAAN VAN NIEUW OOST INDIË 300 2593 CE DEN HAAG
POSTADRES POSTBUS 93461 2509 AL DEN HAAG
T 070 349 44 58 W WWW.KENNISROTONDE.NL

Trefwoorden

Voortgezet onderwijs, dyslexie, Frans, Spaans, lezen

LAAN VAN NIEUW OOST INDIË 300 2593 CE DEN HAAG
POSTADRES POSTBUS 93461 2509 AL DEN HAAG
T 070 349 44 58 W WWW.KENNISROTONDE.NL